

Коваленко І.Ф.,

канд. екон. наук, доц.

Кицак Т.Г.,

канд. екон. наук, доц.

Шевчук О.В.,

аспірант

кафедра управління персоналом та економіки праці
ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ВІДНОСИН МІЖ ПРАЦЕЮ І КАПІТАЛОМ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА РУБЕЖІ ХХ—ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто теоретичні аспекти сутності соціалізації та десоціалізації відносин у сфері праці та заходи щодо забезпечення соціалізації відносин між працею і капіталом на сучасному етапі формування нової парадигми економічних і соціальних трансформацій.

В статье рассмотрены теоретические аспекты сущности социализации и десоциализации отношений в трудовой сфере и меры обеспечения социализации отношений между трудом и капиталом на этапе формирования новой парадигмы экономических и социальных трансформаций.

The article deals with theoretical aspects of the essence of socialization and desocialization processes in labor relations as well as with ensuring socialization between labor and capital during organization of the new socioeconomic transformation model.

Ключові слова. Соціалізація, десоціалізація, соціально-трудова сфера, соціально-трудові відносини, соціально-економічний розвиток.

Ключевые слова. Социализация, десоциализация, социально-трудова сфера, социально-трудова отношения, социально-экономическое развитие.

Keywords. Socialization, desocialization, sociallabour sphere, sociallabour relations, socio-economic development.

Вступ. Фундаментальною складовою розбудови соціальної держави в Україні є формування та розвиток нових за структурою та змістом соціально-трудова відносин, адекватних сучасним економічним умовам, що мають забезпечувати оптимізацію інтересів сторін і суб'єктів відносин у сфері праці, та відповідати інтересам усіх соціальних сил, сприяти розбудові громадянського суспільства. Адже вони є ключовим елементом будь-якої економічної системи, серцевиною усього комплексу суспільних відносин, оскільки саме від їх характеру та досконалості безпосередньо залежить якість трудового життя, соціальна злагода у суспільстві, продуктивність праці і, зрештою, соціально-економічний прогрес. За рівнем розвитку соціально-трудова відносин можна судити про міру соціалізації або десоціалізації відносин між працею і капіталом, про рівень демократизації суспільства й соціальної орієнтованості економічної системи, про досконалість суспільного буття загалом тощо.

Слід зазначити, що принципово важливим є усвідомлення того, що подальший розвиток соціально-трудова відносин обумовлений переходом країни на ринкові принципи господарювання, глибокими змінами у структурі й ієрархії факторів виробництва та поступовим становленням економіки постіндустріального типу. Під впливом цих і багатьох інших чинників змінюється зміст і характер праці, економічний і правовий стан суб'єктів соціально-трудова відносин, формується нова трудова поведінка та нові форми та методи погодження їхніх інтересів. Усе це, на наше глибоке переконання, дає підстави для ствердження, що нині настає інший етап формування і розвитку соціально-трудова відносин, коли нові, формально означені інститути держави, економіки, суспільства мають наповнюватися реальним змістом і динамізмом розвитку, і що він значно складніший за попередній. Це етап, на якому соціальним інститутам необхідно оволодіти практичним інструментарієм реалізації нових функцій, визначити чіткі параметри відповідальності за досягнення реальних результатів. Це етап, де подальші перетворення мають визначатися не діями, енергією, напором окремих політиків чи працівників-реформаторів, а роботою соціальних інститутів (держави, суспільства, економіки), коли всі ми маємо об'єднатися навколо ідеї розбудови соціальної держави.

Водночас актуалізується потреба соціалізації відносин у сфері праці, що зумовлено, з одного боку, новою роллю людини у сучасній економіці, коли людина, як носій сучасного людського капіталу, становиться не тільки джерелом нових ідей та інновацій, але й чинником їх сприйняття та поширення. З іншого, актуальність проблеми соціалізації трудових відносин зумовлена гостротою сучасної проблеми зниження єдності суспільства, що стає перешкодою на шляху соціального і економічного розвитку України, основною причиною втрат соціального й людського капіталу.

Постановка завдання. Слід зазначити, що останніми роками з'явилося немало публікацій, предметним полем досліджень яких є соціально-трудова сфера та притаманні їй соціально-трудові відносини. Безумовно, трактування сутності соціалізації відносин у сфері праці та напрямів її забезпечення мають право на існування. Втім, на наше переконання, ще бракує глибини наукових опрацювань першопричин як соціалізації, так і де соціалізації відносин у сфері праці, що є реальністю сьогодення.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад розуміння сутності соціалізації і десоціалізації відносин у сфері праці, першопричин як соціалізації, так і десоціалізації відносин між працею й капіталом і заходів щодо забезпечення соціалізації трудових відносин, від яких значною мірою залежить як темпи, так і якість економічного і соціального поступу.

Результати дослідження. Соціально-трудові відносини, які реально функціонують нині на підприємствах України, не забезпечують гармонізації інтересів провідних соціальних сил суспільства та не створюють сприятливих передумов для стійкого розвитку соціально-трудової сфери та економіки в цілому. Як зазначає відомий український учений, доктор економічних наук, професор А. М. Колот, «Реальністю сьогодення є не реалізація або спотворення реалізації принципів і напрямів розвитку соціально-трудової сфери та притаманних їй відносин, що мають узгоджуватися з інтересами розбудови соціально орієнтованої економіки та соціальної держави. Руйнівні процеси у соціально-трудої сфері, соціальна деградація, що мали місце особливо на перших етапах реформ, усе ще даються взнаки, вони остаточно не подолані та, за нашою оцінкою, перебувають у стані перманентної рівноваги з процесами, що «працюють» на соціальний розвиток». [1, с. 8].

Кризові явища, які виникли в нашому суспільстві ще в дореформений період, були зумовлені насамперед кризою у сфері праці, у сфері соціально-трудоих відносин і знайшло свій прояв у зниженні престижу праці, поглибленні відчуженості працівників від праці й управління, зниженні рівня соціальної активності й зростанні трудової апатії тощо.

На сьогодні можемо констатувати, що кризові явища у сфері праці — це не феномен країн СНД, а загальносвітове явище з більш-менш глибоким проявом у конкретно взятій країні. Але кожна країна має свою глибину, масштаби деформацій, суперечностей у соціально-трудої сфері, а отже і співвідношення «соціалізація» — «десоціалізація» у сфері праці.

Останніми роками з'явилося немало публікацій, присвячених проблемам соціалізації відносин між працею і капіталом, трактуванню сутності та напрямів забезпечення їх соціалізації. У той же час, повністю поділяємо думку А. М. Колота, який стверджує, «що більшість публікацій на цю тему — це свого роду «есе на вільну тему», у яких переважає еkleктика, зміщення причин і наслідків, нерозуміння першопричин як соціалізації, так і десоціалізації відносин у сфері праці, що є реальністю сьогодення. Врешті-решт, як і дотепер, актуальним залишаються запитання: що розуміти під соціалізацією відносин у сфері праці? як мають узгоджуватися соціальна і трудова компоненти відносин між працею і капіталом? як надати соціалізації відносин у сфері праці стійкої динаміки?» [1, с. 21].

У найзагальнішому визначенні соціалізацію відносин у сфері праці необхідно розглядати на наше глибоке переконання як складний, багатоплановий процес, наслідком якого є гармонізація інтересів сторін і суб'єктів цих відносин, що проявляється у досягненні високих рівнів і якості життя і ефективності виробництва. Таке розуміння сутності соціалізації відносин у сфері праці на нашу думку узгоджується з базовим визначенням сутності соціально-трудоих відносин, у якому останні постають як симбіоз соціальної і трудової компоненти. Тому і соціалізацію відносин у сфері праці необхідно розглядати у контексті діалектики соціальної та економічної складових соціального розвитку. Адже насправді соціальний і економічний аспекти суспільного розвитку тісно переплетені і економічному розвитку завжди притаманні соціальні наслідки. І це доведено не тільки економічною наукою, але й підтверджується практикою, що економічний і соціальний розвиток узгоджуються та мають одновекторну динаміку і супроводжуються соціалізацією. Це по-перше.

По-друге, синтез соціального і економічного аспектів суспільного розвитку впливає з їх взаємодоповнюваності та подвійної ролі людини у суспільному виробництві, а саме як фактора виробництва і мети виробництва, досягненню якої і покликана слугувати економіка.

По-третє, проблему соціалізації відносин у сфері праці необхідно розглядати у контексті таких понять і суспільних явищ як соціально-економічний прогрес і його складові, стійкий розвиток, соціальна злагода, соціальна відповідальність, соціальна згуртованість тощо.

По-четверте, соціалізація відносин у сфері праці неможлива без оздоровлення морального клімату в суспільстві, дотримання морально-етичних норм, відродження духовності, піднесення культури, утвердження довіри. І в цьому сенсі неможливо не погодитися із думкою А. М. Колота, що «необхідно по-новому, з висоти ХХІ століття оцінити, усвідомити, як першорядну духовну, моральну іпостась, її особливу роль, специфіку; як фундаментальну якість і цінність, якої не мають інші живі істоти» [2, с. 27]. І далі «є всі підстави стверджувати, що духовність, моральність набувають такого значення в забезпеченні стійкості економічної і соціальної динаміки, що морально-духовні цінності можливо розглядати як рушійну силу розвитку, не менш значущу, ніж матеріальні фактори. ... Необхідно усвідомити самим і переконати інших, що для того, аби стати на шлях стійкого розвитку необхідно, щоб абсолютна більшість економічно активного населення і суспільства в цілому перетнули соціокультурний, соціоморальний бар'єр, тобто утвердилися високі суспільні цінності, усунулися існуючі ментальні перекося, сформувалася сучасна корпоративна культура» [2, с. 28].

Про це свідчить і досвід країн Європи, що будь-які прагнення здійснити демократичні перетворення в державі можуть бути марними, якщо вони не наділені духовними, зокрема гуманними, етичними і моральними вимірами, орієнтованими на обов'язкове врахування інтересів людини, на подолання перепон на шляху реалізації прав і свобод, можливостей і здібностей людини.

Водночас слід зазначити, що характерною рисою розвитку сучасних моделей соціально-трудова відносин у всіх без винятку країнах світу є «десоціалізація» відносин між працею і капіталом, виявом якої є антагонізм інтересів, обумовлений відчуженням найнятих робітників від засобів, продуктів і процесу праці. Усе виразнішим стає порушення балансу інтересів на користь роботодавців та відхід від здобутків «золотих» 1970—1980-х років, що свідчить, на думку А. М. Колота, про «десоціалізацію» відносин між працею та капіталом, як тенденцію функціонування соціально-трудова сфери останніх двох десятиліть [3, с. 3].

Ці моделі уже не спроможні сьогодні забезпечувати гармонізацію інтересів абсолютної більшості суб'єктів соціально-трудова відносин, стійкої взаємодії між цими суб'єктами з приводу спільної діяльності, спрямованої на поліпшення умов життя, забезпечення безпеки і розвитку суб'єктів. І це в той період, «...коли економіка, здавалося б, нарешті може працювати в інтересах абсолютної більшості населення, маючи для цього економічні, політичні, організаційні, інституційні умови, світ, образно кажучи, «перекинувся», — інститути суспільства, економіки почали відсувати людину на другий план, економічна доцільність усе стійкіше превалює над соціальною спрямованістю» [1, с. 36—37]. Натомість з'явилися нові та поглибилися дотеперішні ризики, розширилося поле сегментів нестабільності, зросла непередбачуваність наслідків господарської діяльності. Особливо наглядно динаміка нестабільності, асиметрії у різноманітних їх проявах простежується в Україні, де правляча посткомуністична еліта не тільки не запропонувала методологію «соціального прориву», але й в умовах розвалу старої економічної системи свідомо стала на шлях десоціалізації економіки заради утворення на її уламках ринково-конкурентного середовища, пропонуючи суспільству ідеологію «соціальної жертвовності».

Як зазначає російський учений М. Волгін, «держава всіляко ставала захисником тільки однієї соціальної групи — претендентів на роль крупних приватних власників... У підсумку трудяще населення опинилось розчавленим шокowymi реформами, позбавилося багатьох істотних параметрів досягнутого раніше соціального становища, було відкинуто на рівень вирішення завдань виживання... Соціальна деградація, соціальна дезінтеграція, навіть незворотне соціальне відчуження (утворення «соціального дна») стали масовими явищами» [4, с. 94—95]. Це утворило суспільну ситуацію, в якій стратегічні соціальні цілі перетворень були відштовхнуті на другий план кон'юнктурними цілями «переформування» економічної сфери під нові «правила гри». Примусове зниження рівня соціалізації економіки і державного управління виявилось дуже швидко. Трудяще населення перетворилося на дешеvu, а іноді просто в дармову робочу силу, що спричинило цілий комплекс деструктивних соціально-

економічних, соціально-психологічних та соціально-політичних наслідків — від прояву ганебного для країни феномену «нових бідних», до складу яких потрапили кваліфіковані працівники, інженерно-технічна та творча інтелігенція, до масової апатії, демотивації праці та еміграції перспективних кадрів за кордон.

За офіційною статистикою за межею бідності і Україні проживає 28 % населення, 3 % громадян живуть менше, ніж на 1 дол. США на день, а 46 % — менше, ніж на 2 дол. США на день. Це значно більше, ніж, наприклад, у Білорусії, Казахстані чи Росії (табл. 1).

Таблиця 1

**ПИТОМА ВАГА БІДНОСТІ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ,
% ДО ЗАГАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ [5, С. 153—156]**

Країна	Питома вага населення, яке		
	проживає за межею бідності	споживає менше, ніж 1 дол. США на день	споживає менше, ніж 2 дол. США на день
Україна	28	3	46
Білорусія	11	1,9	1,9
Казахстан	13	1,9	16
Росія	16	6	24

Відповідно до прийнятих міжнародних стандартів рівень життя, при якому на одну людину витрачається 2 дол. США, є абсолютною бідністю [6, с. 63].

За заявою профспілок, у 2011 році відносно бідними є приблизно 55 % населення. Ще 40 % населення відчувають страх, що ось-ось опиняться у категорії бідняків. Водночас, більше 2/3 національного багатства зосереджено у руках сотні сімей [7]. Прірва між багатством і бідністю, нерівність в Україні є надзвичайно великою в порівнянні із ситуацією у розвинених країнах світу. Так, якщо у країнах Європейського Союзу статки 10 % найбагатших та 10 % найбідніших відрізняються у п'ять-шість разів, то в Україні — у 35—40.

Якщо взяти умовний стратифікаційний розподіл, то структура володіння багатством в Україні виглядає наступним чином: 5 % найбагатших і багатих людей володіють 65 % багатства, 60 % бідних і найбідніших людей володіють 5 % багатства, середній клас (30 % населення) володіють 30 % багатства [7].

За існуючої в країні полярності, а тим більше, коли вона надмірна, маємо не лише скруту в багатьох родинах, а й пригніченість духу, розчарування, апатію, тривогу і депресію. Непомірний розрив у доходах калічить дух і психіку як багатих, так і бідних, що не сприяє соціалізації відносин у «світі праці». Адже багатим в атмосфері ажіотажного збагачення не до країни — вона для них лише годівниця. А бідним теж не до країни: убогість їх розчавлює, озлоблює, підриває впевненість у завтрашньому дні і, головне, позбавляє сенсу життя. За такого стану, який домінує в суспільстві і який, на жаль, відтворюється у тому ж небажаному форматі, досягти прориву у розвитку економіки та суспільства, забезпечити стійкість, динамізм, інноваційність украй проблематично.

Ознаки десоціалізації соціально-трудова відносин усе виразніше проявляються не тільки в Україні і країнах СНГ але і в розвинутих країнах світу, проявом яких є:

- зростаюча поляризація у рівнях доходів населення;
- нарощення диференціації в оплаті праці між роботодавцями, менеджерами, з одного боку, та працівниками — з іншого;
- зниження частки заробітної плати у ВВП країни, у т.ч. і в розвинутих країнах світу;
- збільшення відрахувань працівників до фондів соціального страхування;
- поглиблення відчуженості працівників від праці й управління;
- розширення гета маргінальної зайнятості з винагородою за працю, яка не забезпечує гідні умови праці та життя;
- відсутність належного соціального захисту працівників та гарантій дотримання їх прав та обов'язків у сфері праці;
- слабка увага до особистих потреб і характеристик працівника, мотивів його діяльності;
- поглиблення розбіжностей між проголошеними соціальними правами і практикою їх реалізації;
- зневіра працівників у силі й можливостях органів самоуправління і соціального партнерства, розчарування у профспілках;
- зниження рівня соціальної активності та зростання трудової апатії;

- зниження ролі соціального діалогу в урегулюванні відносин між працею і капіталом;
- деградація моральних, духовних цінностей, приниження принципів чесної праці, грубе насадження індивідуалістичної моделі поведінки.

Одночасно все більше поширюється деградація базових соціальних інститутів — освіти та виховання, охорони здоров'я, захисту старшого покоління, материнства, духовно-культурної та спортивної сфери життя. Усе це посилює рівень конфліктності у суспільстві, дезорієнтує громадян, створює ґрунт для зростання патерналістських настроїв.

Чинники, що дестабілізують соціально-трудова сферу та породжують численні прояви ознак десоціалізації в ній, мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Найбільш значущі з них такі:

- глобалізація світової економіки та зростання відкритості національних економік, вплив яких на соціально-трудова сферу вкрай суперечливий;

- посилення впливу неоліберальних концепцій на формування політики економічного і соціального розвитку;

- небачене зростання міжнародної конкуренції у різноманітних її проявах;

- поширення впливу ТНК на формування соціально-трудова політики та обмеження можливостей інститутів держави щодо належного впливу на соціально-трудова сферу;

- перманентні кризові явища;

- уповільнення темпів економічного зростання;

- низька і неадекватна нинішнім реаліям роль держави в оптимізації відносин між працею і капіталом;

- поширення моделей соціального устрою, які унеможливають гармонізацію інтересів провідних соціальних сил та формування «здорових» соціально-трудова відносин;

- погіршення демоекономічних показників і намагання держави і роботодавців посилити «навантаження» на економічно активне населення щодо розв'язання нагальних економічних і соціальних проблем;

- постійні зміни у масштабах, якості, структурі рушійних сил розвитку економіки, які мають одночасно і еволюційний і революційний характер і справляють величезний вплив на всі складові соціально-економічного розвитку, усю систему відносин у сфері безпосереднього докладання праці;

- неадекватне розуміння діалектики економічного і соціального розвитку багатьма представниками як бізнесу, так і владних структур;

- превалювання концепції «людини економічної» над концепцією «людини соціальної»;

- поглиблення розбіжностей між проголошеними правами і практикою їх реалізації;

- ерозія «культури солідарності», масові вияви формування так званого суспільства індивідів;

- нездатність держави сконцентрувати необхідні ресурси для досягнення сучасних стандартів людського розвитку;

- загострення екологічних проблем, які межують з катаклізмами регіонального і національного масштабу;

- мутація морально-духовних цінностей і небувале поширення таких суспільних явищ як недовіра, змореність, байдужість, озлобленість, агресивність, розгубленість, страх.

І накінець, що стосується суто України, то слід зазначити, що набуло небачених масштабів злиття влади і власності, приватизація влади і держави великим капіталом. І як результат відбувається максимізація економічно необґрунтованих і соціально невиправданих доходів панівних соціальних груп, топ менеджменту не за рахунок економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності, не завдяки своїм здібностям і розуму, як цього досягли основоположники «Майкрософт» Білл Гейтс, пошукової системи «Гугл» С. Брін і Л. Пейдж, автор «Фейсбука» М. Цукерберг і подарували людству технології, якими користується весь світ. А за рахунок близькості до влади, за рахунок адміністративно-шахрайській приватизації ресурсів і перерозподілу суспільного продукту на користь окремих соціальних груп, за рахунок рекету і корупції. Український олігархічний капітал захоплює все, що погано лежить, що можна привласнити за малі гроші завдяки зв'язкам із владою, яка забезпечує відсутність тендерів і конкуренції. Чого тільки нема в бізнес-імперії Ріната Ахметова! І металургія. І енергетика, і фінанси, і страхування, і медіа, і телекомунікації, і нерухомість, і гірничі машини, і виробництво глини, і автозаправки, і роздрібна торгівля, і навіть фармацевтика та пивоваріння. У його руках 70 % теплової електроенергії, 100 % експорту електроенергії, 66 % видобутку енергетичного вугілля.

Десяток олігархічних кланів володіє 80 % вітчизняної економіки. Українські олігархи лише за два останні роки вивели в офшори 53,5 млрд дол. — це річний бюджет України [8].

І в цьому сенсі неможливо не погодитися із твердженням Ю. Кіндзерського, що «в Україні тіньова політика на фоні приватизації державного майна, постійного перерозподілу сфер економічного і політичного впливу між потужними бізнес групами і слабкості держави як інституту обумовили приватизацію влади і держави бізнесом. Виникли практично необмежені можливості використовувати державну владу як інструмент перерозподілу власності і домінування на ринку, контролю над усіма матеріальними і грошовими потоками країни, спрямовувати їх на обслуговування інтересів окремих осіб» [9, с. 127]. І далі: «Великий бізнес у владній оболонці грішми і адміністративними можливостями держави задовольняє виключно свої інтереси, далекі від інтересів і потреб суспільства. Проблеми останнього влада вирішує лише у тій мірі, яка необхідна, щоб убезпечити свій бізнес від суспільного хаосу й внутрішніх соціальних контактів» [8, с. 128].

Отже, це дає підстави стверджувати, що в Україні склалася модель економічного розвитку, яка не спроможна сьогодні забезпечувати гармонізацію інтересів абсолютної більшості суб'єктів соціально-трудових відносин, стійкої взаємодії між цими суб'єктами з приводу спільної діяльності, спрямованої на поліпшення умов життя, забезпечення безпеки і розвитку суб'єктів. Соціальна природа трудових відносин зазнає значної деформації і поступово втрачає соціальний зміст. Світ у цілому і світ праці зокрема, стає усе більш полярним, розшарованим, диференційованим і водночас уже більш нестійким, несправедливим. При цьому співвідношення у суспільстві процесів «соціалізація» — «десоціалізація» дедалі частіше складається на користь останнього.

Маємо констатувати, що кожен із зазначених чинників украї неоднозначно впливають на соціально-трудоу сферу та притаманні їй відносини і породжують водночас ознаки як соціалізації, так і десоціалізації багатьох складників процесу праці в період трансформації української економіки.

Висновки. Аналізуючи соціально-економічний розвиток України, можемо зробити невтішний висновок: правляча посткомуністична еліта не тільки не запропонувала методологію «соціального прориву», але в умовах розвалу старої економічної системи свідомо стала на шлях десоціалізації економіки заради утворення на її уламках ринково-конкурентного середовища, пропонуючи суспільству ідеологію «соціальної жертвовності». Це утворило суспільну ситуацію, в якій стратегічні соціальні цілі перетворень були відштовхнуті на другий план кон'юнктурними цілями «переформатування» економічної сфери під нові «правила гри». У таких умовах більшість населення країни неодмінно відсікалась від самих елементарних благ людської цивілізації. Але людина, яка позбавлена соціальної підтримки і, не одержуючи адекватного до сучасних реалій «пакету» соціальних послуг й достатнього для існування на соціальному рівні розміру доходу, не маючи можливості утримувати сім'ю й виховувати дітей — приречена на десоціалізацію, тобто соціальну деградацію, маргіналізацію по відношенню до тих, хто може користуватися благами цивілізації.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що всі державні і суспільні інститути, включаючи ЗМІ і систему освіти, нав'язують нашому народові руйнівну ідеологію іноземних, західних держав. Остання сьогодні набула форми нав'язливої пропаганди «загальнолюдських» цінностей, що припускає:

— формування культу швидкого збагачення без праці, незбагненого споживання, розкоші, зверхності, пересичення, насильства, вульгарності, хтивості й іншої аморальності;

— формування цінностей суспільства споживання та суспільства «індивідів», що сповідає споживацькі настрої та мотиви поведінки;

— перманентний нігілізм як психологічну основу трансформації суспільної свідомості.

Економізм став для більшості людей новою ідеологією, а для деяких — релігією. Людей овіяла ненаситність до матеріальних цінностей і влади, ми хочемо «все більше і більше». Жага споживання охопила всі верстви населення, все суспільство, всю державу. У результаті багаті із неймовірною швидкістю ще більше розбагатіли і не в змозі стримати свою ненаситність, прагнуть до ще більшого, а бідність поширюється ще швидше.

Водночас очевидним є те, що ейфорія незалежності значно знизилася якість державного менеджменту і як результат — різке послаблення державності відкрило дорогу небаченій раніше деградації духовно-моральних цінностей розвитку суспільства та далеко назад відсунуло основи формування нового, справедливого світоустрою у сфері морально-

світоглядних трансформацій. Процес еволюції суспільної свідомості пішов у напрямку аксіологічної дегенерації, спрощення цінностей, духовного песимізму.

Отже, на наше глибоке переконання, основоположними, першорядними, абсолютно необхідними заходами, які мають працювати на соціалізацію відносин у сфері праці, слід вважати:

—рішуче відмовлення від антиконституційної пропаганди через ЗМІ і систему освіти далеких, для українського народу західних «загальнолюдських» цінностей, що дезінтегрують, «автомізують» економіку і суспільство як культ швидкого збагачення без праці, егоїзму, індивідуалізму, переваги, насильства, розкоші, безмежного споживання, хтивості, вульгарності й іншої аморальності в душі «американської мрії»;

—заміна науково-освітньої економічної парадигми через відмову від дезінтегративної, змагальної, ліберально-ринкової доктрини розвитку, що абсолютизує працю всіляких ринкових мініал-торговців-спекулянтів, банкірів-лихварів і біржових гравців;

—активна пропаганда наших багатотисячохідних східнослов'янських духовно-моральних ідеалів — любові до Батьківщини, служіння своєму народу, поваги до праці, колективізму, співробітництва і взаємовиручки, культу краси і гармонії, родини і здорового способу життя;

—підвищення значущості духовних цінностей, задоволення духовних потреб людей, подолання соціальних антагонізмів;

—формування системи освіти, здатної підготувати соціум до життєдіяльності, до соціальної відповідальної взаємодії його представників із природою, суспільством в умовах глобальних змін і трансформацій;

—оздоровлення морального клімату в суспільстві, подолання корумпованості, забезпечення законності й правопорядку, відновлення довіри до державних інститутів і держслужбовців;

—відновлення у системі цінностей трудової етики, бережливості, заощадливості, раціональної поведінки, як важливих складових формування успішних громадян і суспільств;

—формування сучасної, адекватної вимогам сьогодення системи соціального діалогу, як одного з основних інститутів громадянського суспільства;

—розроблення та ухвалення чіткої законодавчої бази, яка створила б правові межі соціально-відповідальної поведінки всіх суб'єктів державного суспільства і була б спрямована на її оптимізацію;

—формування ідеології та культури соціальної відповідальності в широкому розумінні, що потребує доброї волі і значних правових зусиль від усіх сил суспільства і всіх свідомих громадян;

—економічне зростання, що необхідне для досягнення прийнятних матеріальних стандартів життя, боротьба з бідністю;

—досягнення соціально прийнятної диференціації доходів, подолання бідності, забезпечення реалізації прав людини на соціально прийнятний рівень життя, освіти, медичне забезпечення та гідну старість.

Література

1. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку: монографія / [А.М. Колот, О. А. Грیشнова, О. О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. — К.: КНЕУ, 2010. — 348 с.

2. Колот А. М. Наука про працю і соціально-трудова відносина: становлення, начало теоретико-методологічного оновлення / А. М. Колот // Формування ринкової економіки: зб. наук пр. — Спец. вип. Праця в ХХІ столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток: у 2 т. — Т-1. К.: КНЕУ, 2012. — 660 с.

3. Колот А. Діалектика економічного і соціального розвитку як предмет наукових досліджень / А. Колот // Україна: аспекти праці. — 2011. — № 5 — С. 3—8.

4. Социальная политика / Под ред. Н. А. Волгина. — М., 2002.

5. Новиков О. Проблемы оплаты труда в странах СНГ и в некоторых странах мира / О. Новиков // Общество и экономика. — 2008. — № 5. — С. 153—156.

6. Архангельський Ю. Бідність, податки та економічне зростання / Ю. Архангельський, О. Радзівський, А. Плексеєв // Економіка України. — 2006. — №5. — С. 63—71.

7. Черняк В. Посткризова економіка: як побудувати капіталізм «із людським обличчям» / В. Черняк // День. — 2010. — № 52.

8. Дем'янчук І. Особливості національної олігархонемії / І. Дем'янчук // Україна молода. — 2013. — № 66 (4506).

9. *Кіндзерський Ю.* Деформація інститута власності в Україні і проблеми формування ефективного власника в неефективному державстві / Ю. Кіндзерський // *Вопросы экономики.* — 2010. — № 7. — С. 123—129.

10. [Електронний ресурс] — Режим доступу: cprg.org.ua

Стаття надійшла до редакції 19.06.2013 р.